

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра психології

На правах рукопису

АЛЬ-РАВАШДЕХ ЯСИН

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ СІМ'Ї ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ Я-
КОНЦЕПЦІЇ ПІДЛІТКІВ**

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра
Спеціальність 053 Психологія

Науковий керівник: **Пашко
Антоніна Олександрівна**
кандидат психологічних наук,
доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 11 від 05.06.2023

Завідувач кафедри

_____ Людмила ПРІСНЯКОВА
(підпис) (ПІБ)

Дніпро, 2023

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра	психології
Освітній ступінь	<u>бакалавр</u>
Спеціальність	053 «Психологія»
Освітня програма	Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології

Людмила ПРИСНЯКОВА

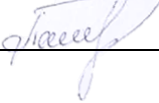
«10» лютого 2023 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
Ясин Аль-Ревашдех**

1. Тема роботи: «Психологічний клімат сім'ї як чинник формування Я-концепції підлітків».
2. Науковий керівник роботи: доктор психологічних наук, професор кафедри Деркач Лідія Миколаївна. Затверджені наказом вищого навчального закладу від «29» жовтня 2022 року № 4
3. Строк подання роботи на кафедру: 14.02.2023р.
4. Мета кваліфікаційної роботи: визначення впливу психологічного клімату сім'ї на формування Я-концепції підлітків.
5. Завдання кваліфікаційної роботи
  - проаналізувати сучасні психологічні дослідження Я-концепції та чинників її формування;
  - дослідити теоретично особливості підліткового віку та визначити вплив сім'ї на формування Я-концепції підлітків;
  - обґрунтувати методики емпіричних досліджень для діагностики психологічного клімату сім'ї та Я-концепції підлітків.
  - провести діагностику з метою визначення впливу психологічного клімату сім'ї на формування Я-концепції підлітків.
  - проаналізувати отримані результати та сформулювати висновки.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з\п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ	Жовтень 2022 р.	виконано
2.	I Розділ	Листопад 2022 р.	виконано
3.	II Розділ	Грудень 2022 р.	виконано
4.	III Розділ	Січень 2023 р.	виконано
5.	Робота в цілому	Лютий 2023р.	виконано

Науковий керівник _____ _____ Антоніна ПАШКО

Здобувач вищої освіти _____ **Аль-Ревашдех Ясин**

Дата видачі завдання 29.09.2022 р.

АНОТАЦІЯ

Аль-Ревашдех Ясин. Психологічний клімат сім'ї як чинник формування Я-концепції підлітків / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 053 Психологія (освітньо-професійна програма «Психологія»). ВВПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Зміст анотації

Сім'я є своєрідною екологічною системою формування особистості дитини, вона здійснює виховання та розвиває у дитини психологічні, розумові, фізичні, моральні, етичні сторони її особистості. Вона - найважливіший чинник, що визначає становлення особистості підлітка та його соціалізацію.

Підлітковий вік є одним з визначальних вікових періодів розвитку особистості. Саме в цьому віці формується самоствавлення, самосвідомість, Я-концепція, морально-етичні сфери особистості, закладається фундамент для побудови життєвих планів, у тому числі професійних та сімейних, складаються уявлення про взаємовідносини із власною та протилежною статтю, а інтимно-особистісне спілкування із однолітками є провідною діяльністю. Але ця провідна діяльність не виключає впливу сім'ї на розвиток особистості у підлітковому віці. Батьки все одно залишаються для підлітка значимими дорослими, взаємодія з якими допомагає йому формувати уявлення про інших людей, про навколишній світ та про себе, а уявлення про себе є базовою складовою Я-концепції особистості, становлення якої набуває бурхливого розвитку саме у підлітковому віці.

В розділі 1 кваліфікаційної роботи проаналізовано дослідження змісту, структури та чинників Я-концепції особистості; розкрито особливості підліткового віку; визначено вплив сім'ї на формування особистості підліткам, зокрема його уявлень про себе; з'ясовано зміст поняття «психологічний клімат» сім'ї.

Розділ 2 присвячений обґрунтуванню програми та методів дослідження.

Розділ 3 представляє результати емпіричного дослідження психологічного клімату сім'ї як чиннику формування Я-концепції підлітків та їх аналізу.

Наукова новизна та практична значимість дослідження. Здійснено теоретичний аналіз проблеми Я-концепції особистості. Розширено і доповнено знання про особливості формування Я-концепції у підлітковому віці. Набуло подальшого розвитку наукове уявлення те, що психологічний клімат у сім'ї та ставлення батьків є чинником формування Я-концепції підлітків. Розроблені методичні рекомендації для шкільних психологів щодо роботи з підлітками та їх батьками для покращення психологічного клімату у сім'ї.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що його результати можуть стати в нагоді при написанні наукових праць, а також практичним психологам закладів освіти, педагогам, батькам з метою оптимізації батьківсько-дитячих взаємовідносин та розвитку особистості підлітка.

Ключові слова: підлітковий вік, Я-концепція, уявлення про себе, образ Я, психологічний клімат сім'ї, розвиток підлітка.

ABSTRACT

Yasin. The psychological climate of the family as a factor in the formation of the self-concept of adolescents / Qualification work for obtaining the educational degree "bachelor" in the specialty 053 Psychology (educational and professional program "Psychology". VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

Abstract content

The family is a unique ecological system for the formation of the child's personality, it carries out education and develops the child's psychological, mental, physical, moral, ethical aspects of his personality. It is the most important factor that determines the formation of a teenager's personality and his socialization.

Adolescence is one of the defining age periods of personality development. It is at this age that self-attitude, self-awareness, self-concept, moral and ethical spheres of personality are formed, the foundation is laid for building life plans, including professional and family ones, ideas about relationships with one's own and the opposite sex, and intimate and personal communication with peers are formed is a leading activity. But this leading activity does not exclude the influence of the family on personality development in adolescence. Parents still remain significant adults for a teenager, interaction with whom helps him form ideas about other people, the surrounding world and himself, and the idea of himself is a basic component of the self-concept of an individual, the formation of which takes on a rapid development precisely in adolescence.

Chapter 1 of the qualification paper analyzes the research of the content, structure and factors of the self-concept of an individual; features of adolescence are revealed; the influence of the family on the formation of a teenager's personality, in particular his ideas about himself, is determined; the meaning of the concept of "psychological climate" of the family is clarified.

Chapter 2 is devoted to the justification of the program and research methods.

Chapter 3 presents the results of an empirical study of the psychological climate of the family as a factor in the formation of the self-concept of adolescents and their analysis.

Scientific novelty and practical significance of the research. A theoretical analysis of the problem of the self-concept of the individual was carried out. The knowledge about the peculiarities of self-concept formation in adolescence has been expanded and supplemented. The scientific idea that the psychological climate in the family and the attitude of parents is a factor in the formation of the self-concept of adolescents has gained further development. Methodological recommendations have been developed for school psychologists on working with teenagers and their parents to improve the psychological climate in the family.

The practical significance of the research lies in the fact that its results can be useful when writing scientific papers, as well as practical psychologists of educational institutions, teachers, parents in order to optimize parent-child relationships and the development of a teenager's personality.

Key words: adolescence, self-concept, self-image, self-image, family psychological climate, adolescent development.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	11
ВСТУП.....	12
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ СІМ'Ї ЯК ЧИННИКУ ФОРМУВАННЯ Я-КОНЦЕПЦІЇ ПІДЛІТКІВ	16
1.1. Феномен концепції Я у зарубіжних та вітчизняних психологічних дослідженнях.....	16
1.2. Становлення Я-концепції у підлітковому віці.....	27
1.3. Наукові дослідження впливу сім'ї на формування особистості підлітків	31
1.4. Психологічний клімат сім'ї як категорія психологічних досліджень. 40	
Висновки до розділу 1.....	48
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ СІМ'Ї ЯК ЧИННИКУ ФОРМУВАННЯ Я-КОНЦЕПЦІЇ ПІДЛІТКІВ.....	50
2.1. Організація емпіричного дослідження психологічного клімату сім'ї як чиннику формування Я-концепції підлітків	50
2.2. Методи дослідження Я-концепції підлітків та особливостей психологічного клімату сім'ї.....	52
Висновки до розділу 2.....	59
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ СІМ'Ї ЯК ЧИННИКУ ФОРМУВАННЯ Я-КОНЦЕПЦІЇ ПІДЛІТКІВ.....	60
3.1. Емпіричні результати дослідження особливостей Я-концепції підлітків	60

3.2. Результати дослідження психологічного клімату сім'ї та його взаємозв'язку із формуванням Я-концепції підлітків	67
3.3. Методичні рекомендації шкільним психологам щодо роботи із підлітками та їх батьками для покращення психологічного клімату в сім'ї	77
Висновки до розділу 3.....	85
ВИСНОВКИ	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	93
ДОДАТКИ.....	99

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ПК – психологічний клімат

ПІ – позитивний інтерес

Др – директивність

Вр – ворожість

Ав – автономія

Нп – непослідовність.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Складний, суперечливий і багатогранний внутрішній світ сучасного підлітка потребує переосмислення та прийняття батьками та іншими дорослими.

Сім'я є своєрідною екологічною системою формування особистості дитини, вона здійснює виховання та розвиває у дитини психологічні, розумові, фізичні, моральні, етичні сторони її особистості.

На сучасному етапі розвитку психологічної науки, сім'ю, як психологічне та соціально-психологічне явище прийнято розглядати з трьох різних теоретично-методологічних аспектів: сім'я як соціальна система, як соціальний інститут, як мала група.

Сім'я як мала група є первинним середовищем, яке формує особливості дитини, її ставлення до всього навколо сім'ї, формує соціальні навички, навчає створювати і розвивати відносини, що є внеском в контекст життєздатності людини. Маючи функцію бути первинною соціальною моделлю для кожного члену, сім'я як мала група робить внесок в розвиток контексту відносин та їх життєздатності.

Поняття «сім'я як соціальний інститут» є більш широким по відношенню до визначення «сім'я як мала група». Сім'я як соціальний інститут є посередником між сім'єю і суспільством, що живе, розвивається, регулюється відповідно до норм суспільного життя, готує членів сім'ї до соціальної активності, громадянської відповідальності, широкого спектру соціальних відносин.

Говорячи про сім'ю як соціальну систему, науковці визначають її як цілісне, багаторівневе утворення, в якому спостерігаються розподіл ролей і функцій по законам гомеостазу та розвитку.

Тож сім'я - найважливіший чинник, що визначає становлення особистості підлітка та його соціалізацію. І тому дослідження впливу

психологічного клімату сім'ї на формування самосвідомості підлітків відзначається актуальністю та затребуваністю.

Під психологічним кліматом сім'ї розуміються взаємини її членів від яких залежить виконання найважливішої функції сім'ї – забезпечення психологічного комфорту та емоційної підтримка один одного. Психологічний клімат у сім'ї визначає стійкість внутрішньо сімейних відносин, надає рішучий вплив на розвиток, як дітей, і дорослих.

За науковими дослідженнями, для сприятливого психологічного клімату характерні наступні ознаки: згуртованість, можливість всебічного розвитку особистості кожного її члена, висока доброзичлива вимогливість членів сім'ї один до одного, почуття захищеності та емоційної задоволеності, гордість за приналежність до своєї сім'ї, відповідальність.

Підлітковий вік є одним з визначальних вікових періодів розвитку особистості. Саме в цьому віці формується самоставлення, самосвідомість, Я-концепція, морально-етичні сфери особистості, закладається фундамент для побудови життєвих планів, у тому числі професійних та сімейних, складаються уявлення про взаємовідносини із власною та протилежною статтю, а інтимно-особистісне спілкування із однолітками є провідною діяльністю. Але ця провідна діяльність не виключає впливу сім'ї на розвиток особистості у підлітковому віці. Батьки все одно залишаються для підлітка значимими дорослими, взаємодія з якими допомагає йому формувати уявлення про інших людей, про навколишній світ та про себе, а уявлення про себе є базовою складовою Я-концепції особистості, становлення якої набуває бурхливого розвитку саме у підлітковому віці.

Проблемі розвитку особистості підлітків присвячені наукові праці М. Алексєвої, В. Татенка, Н. Чепелевої, З. Карпенко, О Киричука та інших. Також створена широка теоретична база для вивчення Я-концепції у підлітковому (В. Коган, А. Мудрик, В. Сафін та ін.)

Проблему сім'ї, у тому числі її психологічного клімату, як окремого фактору формування повноцінно функціонуючої особистості вивчали такі

вітчизняні та зарубіжні дослідники, як: Т. Алексеєнко, О. Баєр, І. Булах, А. Варга, С. Гарковець, А. Дмитренко, Е. Ейдемільер, М. Кляйн, Г. Костюк, Т. Кравченко, І. Пустовалов, К. Роджерс, О. Саннікова, М. Снайдер, О. Співаковська, В. Титаренко, Е. Еріксон, Е. Фром, А. Фрейд, Т. Яблонська, D. Baumrind, J. Bowlby, R.S. Mills, A. Russell, G. Russel, та інші.

Не зважаючи на достатню кількість досліджень, присвячених впливу сім'ї на формування Я-концепції підлітків, існує небагато наукових праць, що освічують психологічний клімат як її чинник. Тож тема є актуальною, що і зумовило її вибір для цього дослідження.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження формування Я-концепції у підлітковому віці та його чинників, зокрема психологічного клімату у сім'ї.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз проблеми Я-концепції особистості, її особливостей та становлення у підлітковому віці.
2. Розробити програму емпіричного дослідження психологічного клімату у сім'ї як чиннику формування Я-концепції підлітків.
3. Емпірично дослідити особливості Я-концепції підлітків, особливості психологічного клімату у сім'ї та ставлення батьків. Зробити висновок про те, чи є психологічний клімат у сім'ї чинником формування Я-концепції підлітків.
4. Розробити методичні рекомендації для шкільних психологів щодо роботи з підлітками та їх батьками для покращення психологічного клімату у сім'ї.

Об'єкт дослідження: особливості Я-концепції підлітків

Предмет дослідження: психологічний клімат у сім'ї як чинник формування Я-концепції підлітків

Методи дослідження: *теоретичний аналіз наукової літератури;* *емпіричні:* для дослідження особливостей Я-концепції підлітків були використані наступні методи - методика вивчення особливостей Я-концепції

підлітків Е. Пірс, Д. Харіс, опитувальник «Особливості самоствавлення» Століна-Пантелєєва; для дослідження психологічного клімату у сім'ях підлітків - методика «Психологічний клімат сім'ї» В. Бойко, опитувальник «Підлітки про батьків» ADOR (автор Е. Шафер, модифікація З. Матейчика и П. Ржичана); *математично-статистичні методи обробки емпіричних даних.*

База дослідження: дослідження проводилося на базі ЗЗСО №107, м. Дніпро. У дослідженні взяли участь 46 учнів 9-10 класів, віком 15-16 років.

Наукова новизна та практична значимість дослідження. Здійснено теоретичний аналіз проблеми Я-концепції особистості. Розширено і доповнено знання про особливості формування Я-концепції у підлітковому віці. Набуло подальшого розвитку наукове уявлення те, що психологічний клімат у сім'ї та ставлення батьків є чинником формування Я-концепції підлітків. Розроблені методичні рекомендації для шкільних психологів щодо роботи з підлітками та їх батьками для покращення психологічного клімату у сім'ї.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що його результати можуть стати в нагоді при написанні наукових праць, а також практичним психологам закладів освіти, педагогам, батькам з метою оптимізації батьківсько-дитячих взаємовідносин та розвитку особистості підлітка.

Структура дипломної роботи: структура роботи зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 66 найменувань (з них іноземними мовами - 6) та додатків. Основний зміст дипломної роботи викладено на 85 сторінках комп'ютерного набору. Робота містить 6 таблиць та 5 рисунків. Повний обсяг роботи становить 99 сторінок.

ВИСНОВКИ

Здійснено аналіз наукової психологічної літератури щодо змісту понять «психологічний клімат». Виявлено, що психологічний клімат у сім'ї – це складне поняття, що включає в себе взаємовідносини членів родини, від яких залежить виконання найважливішої функції сім'ї – забезпечення психологічного комфорту та емоційна підтримка один одного. З'ясовано, що на його формування впливають такі чинники: позиція батьків, що виражається ставленні до дитини і у стилі виховання; вік самих дітей; особисті якості дітей та батьків, тощо. В свою чергу сам психологічний клімат є чинником розвитку особистості усіх членів родини або гальмує його. Було припущено, що психологічний клімат сім'ї здійснює свій вплив і на формування Я-концепції підлітків.

Проаналізовано теоретико-емпіричні дослідження визначення та змісту Я-концепції особистості. З'ясовано, що Я-концепція - сукупність уявлень людини про саму себе, про те, якими якостями та характеристиками вона володіє. Я-концепція - це продукт самосвідомості, який визначає напрямок поведінки та діяльності суб'єкта і включає два аспекти: Я-образ і самоставлення. Вона розвивається поступово в процесі соціальної взаємодії та самопізнання, генерується з безлічі окремих образів свого Я і дає людині відчуття самототожності та ідентичності.

Згідно із здійсненим аналізом наукової літератури з вікової психології, зроблені висновки про те, що підлітковий вік відрізняється високим рівнем розвитку самосвідомості в порівнянні з іншими періодами дитинства і саме у цей період інтенсивне розвивається та формується Я-концепція, також вона набуває стійкості, але при цьому зазнає певних змін. Ці зміни залежать від різних фізіологічних, соціальних та психологічних аспектів, наприклад, від зовнішнього вигляду або психологічного клімату у сім'ї.

На основі теоретичного аналізу літератури нами розроблено програму емпіричного дослідження психологічного клімату сім'ї як чинника

формування Я-концепції підлітків. Сформульована емпірична гіпотеза, сформована вибірка та здійснено підбір надійних психодіагностичних методик, які спрямовані на вивчення досліджуваних показників, підібрані методи обробки та аналізу емпіричних даних, їх психологічної інтерпретації.

Згідно із завданнями, гіпотезою та програмою, було проведене емпіричне дослідження психологічного клімату сім'ї як чиннику формування Я-концепції підлітків та проаналізовані його результати.

Дослідження особливостей Я-концепції показали, що більшість респондентів-підлітків виявляють середні показники змісту образів «Я»: відповідність поведінки вимогам дорослих, оцінки власного інтелекту та шкільної успішності, оцінка себе у школі та шкільної ситуації, оцінки своєї зовнішності та привабливості, образів «Я», пов'язаних із тривожністю та невпевненістю, ставлення підлітка до себе як до людини, що вміє спілкуватися та подобатися одноліткам, задоволеності своїм положенням у сім'ї та рівня загальних уявлень підлітка про себе як щасливу, задоволену життям людину.

Дослідження самоствавлення підлітків виявило також тенденцію до середніх показників вираженості його компонентів: відкритості, самовпевненості, самокерівництва, відображеного ставлення інших до поведінки та якостей підлітка, так званого Дзеркального «Я», самоцінності, самоприйняття, самоприхильності, внутрішньої конфліктності між бажаним та реальним «Я» та поведінки та тенденції до самозвинувачення. Тобто рівень глобального самоствавлення у більшості підлітків (у 46,31%) знаходиться поміж позитивним і негативним, тож зроблені висновки про його невизначеність або нестійкість, а рівень самоповаги та аутосимпатії відповідає середньому у 51,38% підлітків.

Емпіричне дослідження особливостей психологічного клімату у сім'ї за оцінками підлітків за параметрами стійкості-нестійкості, сприятливості-несприятливості виявило, що: 14,79% підлітків оцінюють психологічний клімат у своїй родині як стійкий та несприятливий; як нестійкий та

несприятливий психологічний клімат у сім'ї оцінює 21,43% підлітків. 31,94% підлітків оцінюють психологічний клімат у своїй родині як невизначений, але в цілому позитивний. А 31,84% підлітків вважають психологічний клімат у своїй родині стійким та сприятливим.

Також нами досліджено особливості ставлення батьків до підлітків по їх власним оцінками. Отримані наступні результати:

- високий рівень позитивного інтересу з боку батьків виявлено у 31,67% підлітків, середній – у 44,82%, а низький – у 23,51%;
- 24,57% підлітків відзначають у своїх батьків високий рівень директивності, 37,61% - середній, а 37,82% підлітків – низький рівень директивності зі сторони їх батьків;
- високий рівень ворожості виявлено у 19,79% батьків, середній – у 37,76%, низький - у 42,45% батьків;
- високий рівень автономії батьків виявлено у 20,07% батьків, середній – у 50,19%, а низький – у 29,74% батьків;
- високий рівень непослідовності виявляють у 31,69% батьків, середній – у 31,03%, а низький – у 37,28%.

Ще одним важливим завданням представленого емпіричного дослідження було доведення емпіричної гіпотези про те, що психологічний клімат у родині є чинником формування Я-концепції підлітків. Для того, щоб довести або спростувати це припущення було застосовано кореляційний аналіз, що виявив низку додатних та від'ємних кореляцій між показниками психологічного клімату та ставлення батьків та компонентами Я-концепції та самоставлення підлітків.

Зокрема виявлені значимі прямі кореляції показнику психологічного клімату із такими компонентами Я-концепції: сприйняттям зовнішності та відчуттям привабливості підлітків, відчуттям щастя та задоволеності та задоволеністю підлітків своїм положенням у родині. Також виявлені значимі від'ємні кореляційні зв'язки між психологічним кліматом та тривожністю і невпевненістю.

Також виділений значимий прямий кореляційний зв'язок між психологічним кліматом та такими компонентами самоствавлення, як: відкритість, уявлення підлітків про те, як до них відносяться інші значимі люди (дзеркальне Я), рівнем самоприйняття та самосприхильності. І виявлено значимий зворотній кореляційний зв'язок між психологічним кліматом у сім'ї та внутрішньою конфліктністю і самозвинуваченням у підлітків.

Кореляційний аналіз показав також наявність значимих прямих та зворотних зв'язків між показниками ставлення батьків до підлітків та компонентами їх самоствавлення та Я-концепції. Зокрема, виявлено, що позитивний інтерес батьків до підлітків виявляє прямі значимі кореляції із оцінкою респондентами їх інтелекту та успішності у школі, своєї зовнішньої привабливості, загальним образом себе як щасливої, задоволеної людини та задоволеністю своїм положенням у родині. Натомість директивність у ставленнях батьків виявляє прямі кореляційні зв'язки із тривожністю та невпевненістю підлітків а також показує значимий від'ємний зв'язок із задоволеністю своїм положенням у родині.

Ворожість зі сторони батьків виявила значиму зворотню кореляцію із відчуттям щастя та задоволеності підлітків та задоволеності своїм положенням у сім'ї. А непослідовність у ставленнях батьків виявляє значимі прямі кореляції із тривожністю та невпевненістю підлітків.

Зроблені висновки про те, що психологічний клімат у сім'ї є чинником формування Я-концепції підлітків, тож гіпотеза дослідження доведена.

На основі результатів емпіричного дослідження, розроблені методичні рекомендації для шкільних психологів щодо роботи з підлітками та їх батьками для покращення психологічного клімату у сім'ї, що можуть бути використані шкільними психологами та соціальними педагогами у практиці.